

BRUSSEL EN POTENTIËLE DENKPISTES VOOR EEN HOOFDSTEDELIJK BELEID

1. Inleiding: scope van de omgevingsanalyse

Het beleid van de Vlaamse Gemeenschap met betrekking tot Brussel is inclusief en geïntegreerd. Binnen het beleidsveld Hoofdstedelijke Aangelegenheden kunnen niet alle evoluties of ontwikkelingen aan bod komen. Voor een integraal beeld wordt daarom verwezen naar de indicaties en tendensen die worden aangegeven binnen de domeinspecifieke bijdragen voor de gemeenschapsaangelegenheden (onderwijs, cultuur, jeugd, sport, toerisme, welzijn en gezondheid). Hieronder wordt voornamelijk de nadruk gelegd op de institutionele, bestuurlijke context en demografische en maatschappelijke omgevingsfactoren relevant voor een hoofdstedelijk beleid. Na de omgevingsanalyse volgen een aantal denkpijsten voor een hoofdstedelijk beleid.

2. Institutionele en bestuurlijke context

2.1. Algemeen

Bij de ontwikkeling en uitvoering van het Vlaamse beleid ten aanzien van Brussel moet vanzelfsprekend rekening worden gehouden met de specifieke institutionele en bestuurlijke context:

- Brussel is de hoofdstad van het land, van de Vlaamse Gemeenschap, de zetel van de Europese Commissie en tal van andere internationale organisaties en is omwille van zijn rol als politiek-juridisch beslissingscentrum een politieke wereldstad.
- Brussel-Hoofdstad vormt een tweetalig administratief arrondissement bestaande uit negentien gemeenten met lokale autonomie en zes politiezones met elk een raad en een college.
- Het grondgebied van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad valt samen met het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dat grosso modo dezelfde bevoegdheden heeft als het Vlaamse en het Waalse Gewest¹.
- De gemeenschapsbevoegdheden worden uitgeoefend door twee Gemeenschappen (de Vlaamse en de Franse Gemeenschap) en drie Gemeenschapscommissies (VGC, COCOF en GGC).
- De Franse en Vlaamse gemeenschapsbevoegdheden kunnen enkel worden uitgeoefend ten aanzien van instellingen, niet ten aanzien van fysieke personen.
- De residuaire bevoegdheden, de taalwetgeving, enkele wetenschappelijke instellingen (Algemeen Rijksarchief, Koninklijke Bibliotheek van België, Belgisch Instituut voor Ruimte-aëronomie, Koninklijk Meteorologisch Instituut van België, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Koninklijke Sterrenwacht van België) en enkele culturele instellingen (De Koninklijke Muntchouwburg, het Nationaal Orkest van België en het Paleis voor Schone Kunsten) zijn federaal.

2.2. De Staatshervorming van 2001 en Brussel

Tijdens de federale regeerperiode van 1999-2003 werd met de Lambermont- en Lombardakkoorden, werk gemaakt van een verdere Staatshervorming (2001). Een belangrijk onderdeel van de hervormingen bestond uit een verdere regionalisering van bevoegdheden.

¹ Het Brussels Parlement oefent zijn bevoegdheden uit door middel van ordonnanties, terwijl in het Vlaams Parlement en zijn Waalse tegenvoeter decreten worden gestemd. Hoewel zowel ordonnanties als decreten kracht van wet hebben, is er wel een sterkere rechtelijke controle mogelijk op de ordonnanties en kunnen zij in enkele uitzonderlijke gevallen worden vernietigd door het federale parlement.

Daardoor wordt de driedigheid van de Belgische federatie, opgebouwd uit gewesten, veel sterker benadrukt dan vroeger.

De voorbereidingen m.b.t. de Staatshervorming in het Vlaams Parlement resulteerden in de goedkeuring van vijf resoluties in de plenaire vergadering. Twee resoluties m.b.t. Brussel vroegen een bestuur van de Brusselse instellingen waarin Frans- en Nederlandstaligen op gelijke voet staan en waarborgen voor de vertegenwoordiging van Vlamingen in de instellingen².

De positie van de Vlamingen op bestuursniveau werd gewijzigd door een versterking van de Vlaamse politieke vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, een kwantitatieve uitbreiding van de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en betere garanties op een Vlaamse vertegenwoordiging in de lokale besturen³. Een standstill-bepaling verbiedt dat de bestaande tweetaligheid en de waarborgen voor de Nederlandstaligen in het Brusselse worden afgebouwd. De Brusselse kiezers duiden de Brusselse leden van het Vlaams Parlement voortaan rechtstreeks aan, waardoor de legitimiteit van de Brusselse vertegenwoordiging op gemeenschapsniveau wordt verbeterd⁴. Bovendien is een dubbelmandaat Brussels Hoofdstedelijk Parlement–Vlaams Parlement sindsdien onmogelijk⁵. Evenwel wordt de interactie en directe band, die bestond op het vertegenwoordigend niveau hiermee losgelaten. De Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft in haar huishoudelijk reglement dan ook de mogelijkheid ingeschreven om de zes Vlaamse volksvertegenwoordigers uit Brussel te betrekken bij haar debatten.

Ten slotte zijn de besluitvormingsmechanismen in het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie op sommige punten aangepast om een blokkering van deze instellingen te vermijden.

2.3. Een nieuwe Staatshervorming?

Naar aanleiding van de verkiezingen voor de federale wetgevende kamers van 2007 is gebleken dat er, vooral aan Nederlandstalige zijde, verdere stappen in de staatshervorming wenselijk zijn.

Hoewel er op dit ogenblik nog geen definitieve resultaten zijn van het overleg tussen alle betrokken partijen, werden er in de Senaat reeds een aantal wetsvoorstellen ingediend die de staatsstructuur verder aanpassen⁶. Deze wetsvoorstellen zijn het resultaat van een overleg tussen de federale regeringspartijen en enkele oppositiepartijen. Hoewel ze niet rechtstreeks betrekking hebben op de Brusselse instellingen, mag niet uit het oog worden verloren dat de goedkeuring en inwerkingtreding van deze teksten een bevoegdheidsverschuiving ten voordele van de gewesten en gemeenschappen tot gevolg heeft. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zou méér bevoegdheden krijgen, onder meer de bevoegdheid voor het vaststellen van bijzondere regels betreffende de huur van voor bewoning bestemde goederen, onteigeningen, brandveiligheidsnormen, sociale economie, ruimere bevoegdheden inzake prijsbeleid, energie en het toekennen van extra instrumenten inzake verkeersveiligheid. Ook de gemeenschappen zouden nieuwe bevoegdheden krijgen

² Zie *Parl. St. VI. P.*, 1998-1999, nr. 1341/2 en *Parl. St. VI. P.*, 1998-1999, nr. 1342/4.

³ Het College van burgemeester en schepenen van de Brusselse gemeenten moet minstens één Nederlandstalige schepen tellen of het voorzitterschap van het OCMW moet waargenomen worden door een Nederlandstalige. In de politieraden zetelen voortaan een minimum aantal Nederlandstaligen.

⁴ Dat was gevraagd in de resolutie m.b.t. Brussel (*Parl. St. VI. P.*, 1998-1999, nr. 1341/2).

⁵ Hiermee wordt (gedeeltelijk) tegemoet gekomen aan het bezwaar dat te weinig mensen te veel mandaten uitoefenen in Brussel.

⁶ Zie voorstel van bijzondere wet houdende institutionele regelingen, *Parl. St. Senaat*, 2007-2008, nr. 4-602; wetsvoorstel houdende institutionele maatregelen, *Parl. St. Senaat*, 2007-2008, nr. 4-604.

in het tweetalige gebied door een versterking van de gemeenschapsbevoegdheid inzake media en een toewijzing aan de gemeenschappen van de verkeersveiligheidsopvoeding.

Daarnaast zijn er ook een aantal maatregelen, dat verband houdt met de financiering van de federatie en de deelgebieden. Voor Brussel wordt zo een nieuw Beliris-deelfonds vooropgesteld. Daaraan zal een basisbedrag van 30 miljoen euro worden toegewezen met het oog op investeringen in infrastructuur en materieel voor de MIVB. Er wordt bovendien ook gedacht aan een bijkomende financiering van het Brusselse mobiliteitsbeleid als tegemoetkoming voor het grote aantal pendelaars dat dagelijks uit de andere gewesten naar Brussel komt.⁷

We benadrukken dat bovenstaande wetsvoorstellen niet los mogen worden gezien van het grotere kader van een gewenste "grote" staatshervorming. Dat betekent dat niet kan worden uitgesloten dat er in de (nabije) toekomst, als gevolg van verdere onderhandelingen in het kader van de staatshervorming, nog wetgevende initiatieven worden genomen die gevolgen zouden kunnen hebben voor de uitoefening van gemeenschaps- en gewestbevoegdheden in Brussel. Twee van de ideeën die hier niet onvermeld mogen blijven, is het pleidooi ten voordele van een uitbouw van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest als een volwaardig derde gewest dat zelfs kenmerken vertoont van een heuse "Brusselse Gemeenschap"⁸ en, het document van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 25 januari 2008 (de zogenaamde Octopusnota⁹) waarin gepleit wordt voor een sterkere financiering voor het Gewest en de overdracht van bevoegdheden inzake toerisme, inzake sportinfrastructuur, van de federale residuaire bevoegdheden inzake media en omroep. Bovendien zou het Gewest een volwaardige constitutieve autonomie moeten krijgen en de bevoegdheid om normen uit te vaardigen die evenwaardig zijn aan de decreten van de andere gewesten (en de gemeenschappen).

Daarnaast zijn er nog tal van al dan niet realistische toekomstscenario's gelanceerd en gedebatteerd zoals:

- de politiekterritoriale uitbreidingseis van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest vanuit voornamelijk Franstalige hoek en de meer pragmatische piste omtrent de uitbouw van een structuur voor transregionale samenwerking naar het model van de grensoverschrijdende samenwerking tussen verschillende bestuursniveaus en tussen provincies/grensregio's in het kader van de Euregio's¹⁰;
- de vraag tot een "modernisering" van de taalwetgeving en een aanpassing van de werking van Selor ("rekening houdende met de "bijzondere noden" van het gewest") enerzijds en het instellen van het Engels als onthaaltaal anderzijds;
- de afschaffing van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie waarvan de bevoegdheden voortaan zouden moeten worden uitgeoefend door het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of juist de uitbreiding ervan door naast de zgn. bicommunautaire persoonsgebonden aangelegenheden de GGC uit te bouwen als stedelijk platform voor het vormgeven en ondersteunen van gemeenschappelijke en meertalige culturele activiteiten.
- de afschaffing van de negentien Brusselse gemeenten en zes politiezones ten voordele van een sterk Brussels Hoofdstedelijk Gewest en een sterke stad om de bestuurlijke versnippering tegen te gaan;
- de omvorming van Brussel tot een Europees district naar analogie met Washington DC.

⁷ Parl. St. Senaat, 2007-2008, nr. 4-602/1, p. 51: "Een versterking van dit nieuwe mechanisme zal deel uitmaken van de onderhandelingen voor het tweede pakket" [wetsvoorstellen nrs. 4-602 en 4-604 worden gemeenzaam aangeduid als "het eerste pakket"].

⁸ Zie het speciaal aan de institutionele toekomst van Brussel gewijde nummer van het wetenschappelijke tijdschrift *Brussels Studies* (nr. 19 van 16 juni 2008) waarin de *pro's* en *contra's* en de juridische haalbaarheid van dit idee worden getoetst: http://www.brusselsstudies.be/PDF/NL_61_BruS19NL.pdf.

⁹ "Investir dans le développement national et international de Bruxelles: une ambition au profit de tous".

¹⁰ De politieke en institutionele ontwikkeling van het Brussels stadsgewest: bevindingen en perspectieven, *Brussels studies*, synthesesnota nr. 10, 2 februari 2009: http://www.brusselsstudies.be/PDF/NL_80_SGB10.pdf

- de afschaffing van de rol van de Vlaamse en Franse Gemeenschap in Brussel ten voordele van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat een eigen onderwijs- en cultuurbeleid kan voeren.

2.4. Specifiek: de positie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie

Zowel de geschiedenis, de sociaalgeografische realiteit als de bestuurlijke en institutionele context maken een oefening in subsidiariteit voor Brussel ingewikkelder dan in de rest van Vlaanderen. De schaal- en taakverhouding die in Vlaanderen bestaat tussen de Vlaamse Gemeenschap / Gewest, de provincie en de gemeente is niet zonder meer toepasbaar op de verhouding tussen de Vlaamse Gemeenschap en haar hoofdstad. De rol van de genoemde lokale besturen wordt in Brussel vaak vervuld door de Vlaamse Gemeenschapscommissie, die daar het bruggehoofd is van de Vlaamse Gemeenschap.

De evoluties op institutioneel en budgettair vlak nopen tot het herdenken en herdefiniëren van de rol van de Vlaamse Gemeenschap en haar verhouding tot de Vlaamse Gemeenschapscommissie. De opeenvolgende staatshervormingen hebben de Vlaamse Gemeenschapscommissie een wisselende rol toebedeeld, nu eens als plaatsvervangend gemeentebestuur, dan weer als provinciaal bestuur en als bemiddelaar tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Brusselse gemeenten.

Een kerntakendebat tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie moet de rolverdeling tussen beide overheden, de positionering in en met betrekking tot het (hoofd)stedelijk beleid en de relatie met de andere gemeenschappen optimaliseren en duidelijk stellen.

Tijdens de voorbije Vlaamse legislatuur (2004-2009) is alvast gebleken dat zowel het Vlaams Parlement als de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie niet onverdeeld voorstander waren van een dergelijk debat.¹¹

3. Toepasbaarheid van beleidsbeslissingen in Brussel

3.1. Algemeen

Hierboven werd de Brusselse context belicht vanuit een juridische - institutionele invalshoek. Het beleid van de Vlaamse Gemeenschap ten aanzien van het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad wordt ook sterk bepaald door een aantal andere factoren die hieronder worden toegelicht en gebaseerd zijn op recente synthesesnota's van Brussels Studies, het elektronische tijdschrift voor onderzoek over Brussel¹² en een studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse overheid door het Brusselse Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum (BRIO)¹³.

3.2. Brussel demografisch, taalkundig en sociaaleconomisch

De demografische ontwikkeling van Brussel, die zich sedert de 19de eeuw al heeft gekenmerkt door diverse migratiebewegingen, werd sedert de jaren 1950 en zeker 1960 steeds sterker gedomineerd door enerzijds de inwijking van een grote groep EU-onderdanen (invloed van het Europese integratieproces en de groeiende Europese en internationale centrumfunctie van Brussel), en anderzijds, de inwijking van arbeidskrachten uit de mediterrane regio. In Brussel zijn alle nationaliteiten van de wereld vertegenwoordigd en worden meer dan 180 verschillende talen gesproken. De aanwezigheid van buitenlanders in Brussel is zeer belangrijk en heeft tussen 2000 en 2008 voor een bevolkingstoename van

¹¹ Antwoord dd. 28 mei 2008 van Minister Bert ANCIAUX op schriftelijke vraag nr. 111 dd. 25 april 2008 (DELVA).

¹² <http://www.brusselsstudies.be>

¹³ W. Naudts en M. Plompen, *Onderzoek Brusselnorm en Brusseltoets*, Brussel, BRIO, 2007, 44.

niet minder dan 89.000 inwoners gezorgd. De internationale aanwezigheid in Brussel genereert direct en indirect 92.000 jobs of 12,7% van de totale tewerkstelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kent een andere demografische evolutie (1.048.491 inwoners¹⁴) dan het Vlaamse en het Waalse Gewest en vertoont de volgende kenmerken:

- De Brusselse bevolking is de jongste van het land en groeit verhoudingsgewijs sneller aan;
- Het aantal huishoudens is er groter en tegelijkertijd zijn de huishoudens er kleiner (meer alleenstaanden);
- 28% van de bevolking leeft onder de armoedegrens, tegenover 8% in Wallonië en 6% in Vlaanderen. De inkomensongelijkheid is er groter door de discrepantie tussen hoogopgeleide en goedbetaalde EU-onderdanen en laagopgeleide en laagbetaalde "migranten". Het aantal jongeren en kinderen die leven in huishoudens met onvoldoende of weinig bestaansmiddelen is er het hoogst.
- Het aantal hogergeschoolden ligt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest significant hoger dan in de andere regio's. Waar het aantal hogergeschoolde Belgen tussen 2000 en 2007 toenam van 23,8% tot 28,1% evolueerde dat in Brussel van 31,7% naar 35,2%;
- Anderzijds ligt het aantal leerlingen dat zonder diploma de school verlaat in Brussel significant hoger dan in de rest van het land. Waar in België in zijn geheel zo'n 17% van de jongeren in de leeftijdscategorie van 20 tot 24 jaar geen diploma secundair onderwijs heeft, loopt dat cijfer in Brussel in 2007 op tot 28%.

Wat het taalgebruik bij de Brusselse bevolking betreft, blijkt uit de resultaten van de zgn. Taalbarometer¹⁵ dat het meertalige karakter van de bevolking, het hoge aantal taalgemengde gezinnen en het feit dat steeds meer Brusselaars gebruik maken van de dienstverlening van beide traditionele taalgemeenschappen, tot gevolg heeft dat het steeds moeilijker is om een persoon aan een specifieke taalgemeenschap te linken. Zo kan men Frans- of anderstaligen, die in het Nederlandstalig onderwijs school lopen, moeilijk als Nederlandstaligen of leden van de Vlaamse Gemeenschap beschouwen, al behoren ze wel tot de doelgroep van het beleid van de Vlaamse Gemeenschap.

Eenzelfde complexiteit vinden we terug als het om de participatie aan culturele initiatieven en infrastructuur gaat die openstaan voor alle Brusselaars ongeacht hun taalachtergrond. De Brusselnorm die de Vlaamse Gemeenschap voor haar Brusselbeleid hanteert, en waarmee ze zich richt op een doelgroep van 300.000 mensen, vormt een goede afspiegeling van de impact van de Vlaamse Gemeenschap in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

Ook het taallandschap op zich wordt complexer. Frans blijft met voorsprong de lingua franca en in Brussel geboren jongeren met een 'allochtone' achtergrond maken in hun nieuwe gezinnen meer en meer de shift naar het Frans. Tegelijk neemt echter het aantal tweetalige gezinnen en het aantal thuistalen toe. Het aandeel van Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen daalt licht en steeds meer Brusselaars die van huis uit Nederlands spreken, doen dit in combinatie met een andere taal. Desondanks spreken deze personen wel steeds meer Nederlands in de publieke ruimte. Het Engels blijft qua taalgebruik duidelijk op de derde plaats en wordt vooral in de arbeidsomgeving gesproken, al beweren steeds meer Brusselaars deze taal vlotter te beheersen dan het Nederlands. Daar waar de noodzaak van de kennis van het Nederlands door meer en meer Brusselaars wordt

¹⁴ D.i. de toestand op 1 januari 2008 volgens de cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (<http://www.statbel.fgov.be>). Er wordt opgemerkt dat het aantal inwoners in de realiteit hoger ligt, gezien de cijfers van het NIS uitsluitend gebaseerd zijn op het rijksregister (en daarin zijn de personen ingeschreven in het wachtregister en de personen die feitelijk op het grondgebied verblijven niet opgenomen).

¹⁵ R. Janssens, *Van Brussel gesproken. Taalgebruik, taalverschuivingen en taalidentiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Taalbarometer II)*, Brusselse Thema's 15, Brussel, VUBPRESS, 2007.

onderschreven, drijft de term 'Vlaams' de gemeenschappen juist verder uit elkaar. Het Nederlands wordt vooral met positieve elementen geassocieerd, het Vlaams daarentegen eerder met extremisme. Door de negatieve connotatie met het 'Vlaams' aspect dreigt het label "Nederlands" van een linguïstische keuze te evolueren naar een ideologische.

Wat de sociaaleconomische context betreft, toont vooral de Brusselse arbeidsmarkt een aantal bijzondere kenmerken. In 2006 bedroeg de werkzaamheidsgraad 52.6% (d.i. het percentage werkenden t.o.v. de totale bevolking) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Vlaamse Gewest: 64.2%, Waals Gewest: 55.8%, België: 60.4%)¹⁶. De werkloosheidsgraad (d.i. het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen in verhouding tot de totale bevolking) bedroeg in januari 2009 19,7% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest t.o.v. 6,48% in het Vlaams Gewest) en 14,1% in het Waals Gewest¹⁷. Deze hoge werkloosheidsgraad wordt traditioneel verklaard door de lage scholingsgraad (ruim de helft van de werklozen heeft slechts een diploma lager onderwijs), het gebrek aan kennis van de tweede landstaal (in de praktijk het Nederlands), een ondoeltreffende activeringspolitiek en het gebrek aan efficiënte samenwerking tussen de bevoegde diensten (RVA, VDAB en Actiris).

Om daaraan tegemoet te komen, hebben de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest tijdens de voorbije legislatuur twee samenwerkingsakkoorden gesloten:

1) met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het samenwerkingsakkoord van 4 mei 2006 betreffende de samenwerking inzake het arbeidsmarktbeleid en de bevordering van de mobiliteit van werkzoekenden¹⁸.

2) met de andere gemeenschappen, gewesten en de Cocof het samenwerkingsakkoord van 24 februari 2005 betreffende de interregionale mobiliteit van werkzoekenden¹⁹.

De Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest zijn niet bevoegd voor tewerkstelling en arbeidsbemiddeling in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De bevoegdheid van de VDAB beperkt zich tot de Nederlandstalige beroepsopleidingen (gemeenschapsbevoegdheid). Vermits deze bevoegdheid betrekking heeft op het arbeidsmarktbeleid en de gewestbevoegdheid inzake tewerkstelling en arbeidsbemiddeling gewestoverschrijdende implicaties heeft, is het nodig dat de Vlaamse overheid rekening houdt met de situatie in Brussel.

Ook het inburgeringsbeleid in Brussel verschilt grondig van dat in het Vlaamse Gewest. Ten gevolge van de bevoegdheidsrechtelijke beperkingen zijn er in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad geen verplichte inburgeraars. Bovendien ligt de verhouding tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Brusselse gemeentebesturen anders dan in Vlaanderen: de gemeenten hebben er geen doorverwijsplicht, zodat het Brussels Onthaalbureau voor Nieuwkomers (BON) zelf moet instaan voor de instroom en rekrutering. Omdat de VDAB slechts een beperkte bevoegdheid heeft, schakelt het inburgeringbureau BON ook Actiris (de Brusselse gewestelijke arbeidsbemiddelingsdienst) en de vzw Tracé in. We merken op dat de Vlaamse Gemeenschapscommissie niet wordt ingeschakeld in het Vlaamse inburgeringsbeleid en hieromtrent geen bevoegdheid of verantwoordelijkheid heeft. Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat de Vlaamse decreetgever uitdrukkelijk bepaald heeft dat 15% van de middelen die de Vlaamse Gemeenschap vastlegt voor het Vlaamse inburgeringsbeleid wordt toegekend voor de uitvoering van dat beleid in Brussel. In 2008 behaalden 1156 mensen een inburgeringsattest bij BON.

Ten slotte kan er nog worden gewezen op de impact van de Europese en internationale institutionele aanwezigheid op de vorming van een gespecialiseerde diensteneconomie. Uit internationaal onderzoek (o.a. van politiek geograaf Peter Taylor) blijkt dat Brussel tot de

¹⁶ Cijfers: BISA, cel Statistiek van het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

¹⁷ Bron: Actiris

¹⁸ Zie het Vlaamse decreet van 14 december 2007 tot goedkeuring van het samenwerkingsakkoord van 4 mei 2006 (B.S. 4 januari 2008).

¹⁹ Zie het Vlaamse decreet van 14 december 2007 tot goedkeuring van het samenwerkingsakkoord van 24 februari 2005 (B.S. 21 januari 2008).

rang van politieke wereldstad is opgeklommen dankzij zijn centrale positie als Europees besluitvormingscentrum en zijn 'global legal services'. Na New York is Brussel het belangrijkste diplomatiek centrum van de wereld. De Vlaamse overheid moet in dat licht haar troeven uitspelen (in termen van opleiding en vorming met het oog op tewerkstelling in deze groeiende sector en in een context van de grote aanwezigheid van hoogopgeleide arbeidskrachten in Brussel). Scoort Brussel hoog als politiek-juridische globale netwerkstad in termen van politieke netwerkmakers (internationale organisaties, agentschappen van de Verenigde Naties) dan duidt Taylor er op dat Brussel zwak scoort in termen van culturele netwerkmakers (design, architectuur, media,...)

3.3. Brussel als gebied met een centrumfunctie

Het Vlaamse overheidsbeleid ten aanzien van Brussel moet rekening houden met de centrumfunctie van Brussel. Deze centrumfunctie heeft zowel een nationale, internationale als regionale dimensie.

De hoofdstedelijke centrumfunctie wordt weerspiegeld in het feit dat Vlaanderen Brussel tot haar hoofdstad heeft uitgeroepen waar de belangrijkste instellingen en haar administratie gevestigd zijn.

De internationale, mondiale centrumfunctie van Brussel vertaalt zich in de keuze van supra- en internationale instellingen en organisaties om hun zetel in Brussel te vestigen. Ook de Europese Unie is prominent aanwezig in Brussel²⁰.

Daarnaast richt een groot aantal inwoners van de Vlaamse Rand zich tot de Brusselse dienstverlening op het vlak van onderwijs, cultuur en gezondheidszorg. Die regionale centrumfunctie is voor wat betreft het gemeenschapsbeleid van belang en kan, al naar gelang van het domein waarop ze betrekking heeft, zich uitstrekken over een groter of kleiner gebied. We verwijzen hiervoor naar de sociaaleconomische en –geografische omschrijving van het stadsgewest van Brussel van 36 tot 62 gemeenten²¹.

Brussel wint dus zeker aan belang, maar tegelijkertijd verlaten nog steeds goed opgeleide en goed verdienende bewoners de stad²² en verliest het stadscentrum meer en meer centrumfuncties aan het hinterland.

4. Enkele denkpijsten en voorstellen voor de komende legislatuur

Om de implementatie van haar beleid in Brussel mogelijk te maken, is de Vlaamse Gemeenschap genoodzaakt om in functie van de institutionele, sociaal-maatschappelijke en linguïstische eigenheid van Brussel denkpijsten en regelingen uit te werken die verschillen van deze van de rest van Vlaanderen. Naast de domeinspecifieke analyses en voorstellen, kan vanuit het beleidsdomein Brussel een aantal bijkomende aandachtspunten worden geformuleerd:

1. Het toepassen van de Brusselnorm en de Brusseltoets als brug tussen het institutionele en reële kader van Brussel. De institutionele bevoegdheidsverdeling met betrekking tot de bevoegdheden van de gemeenschappen vertrekt vanuit een tweedeling Nederlands-Frans. Studies, zoals die van Rudi Janssens²³, wijzen er op dat Brussel sociolinguïstiek een veel complexere stad is dan de juridisch-institutionele structuren doen vermoeden. Een groeiende groep Brusselaars – uit taalgemengde

²⁰ De beslissing op de Europese top in Nice van 2001 om alle Europese toppen voortaan in Brussel te houden, verankert Brussel verder als Europese hoofdstad.

²¹ Studie door Sarah Luyten en Etienne Van Hecke (Instituut voor Sociale en Economische Geografie, K.U.Leuven). FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie. December 2007.

²² Brussel verliest jaarlijks een tienduizendtal inwoners aan de periferie.

²³ R. Janssens, *Taalgebruik in Brussel. Taalverhoudingen, taalverschuivingen en taalidentiteit in een meertalige stad (Taalbarometer 1)*, Brusselse Thema's 8, Brussel, VUBPRESS, 2001 en R. Janssens, *Van Brussel gesproken. Taalgebruik, taalverschuivingen en taalidentiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Taalbarometer 2)*, Brusselse Thema's 15, Brussel, VUBPRESS, 2007.

huwelijken en relaties, uit de internationale migratie, uit de omgeving van de Europese instellingen – heeft geen zin meer om zich exclusief te bekennen tot één taalgroep of zich te laten vertegenwoordigen door ofwel Vlaamse ofwel Franstalige hoofdstedelijke politici²⁴. De institutionele structuur en dagelijkse realiteit staan vandaag ver van elkaar. Dit hoeft niet noodzakelijk te conflicteren. Er kan vanuit de bestaande institutionele tweeledige structuur een beleid worden uitgewerkt dat voldoende rekening houdt met de sterke taalheterogeniteit en diversiteit van de bevolking. De Brusselnorm waarbij de Vlaamse Gemeenschap voor haar beleid in Brussel 300.000 mensen (5% van de Vlaamse bevolking) als haar doelgroep beschouwt, kan daartoe een oplossing zijn. Het verdient dan ook aanbeveling om deze norm te behouden. Ook een systematische Brusseltoets kan als beleidsinstrument worden gebruikt om Vlaamse decreet- en regelgeving ex-ante te toetsen op de toepasbaarheid in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en op het effect op de band met Vlaanderen. Door het gebruik van afwijkende normen worden bepaalde kenmerken van de Brusselse context in rekening gebracht.

2. Een verhoogde aandacht hebben voor de specifieke sociaaldemografische situatie in Brussel die gekenmerkt wordt door een verjonging van de leeftijdsstructuur, sterke migratie en armoede en die sterke implicaties heeft op verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse Gemeenschap (bv. verdere uitbouw van de scholenvoorzieningen, preventiebeleid binnen de welzijns- en gezondheidssector ..).
3. Het project “Vlaams Communicatiehuis Brussel” op infrastructureel, beheersmatig en inhoudelijk vlak verder uitbouwen in het kader van het gemeenschappelijke informatie-, communicatie- en promotiebeleid van de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Dit huis moet in 2010 voor alle bewoners en gebruikers van Brussel een begrip worden, zodat zij voor informatie over de Brusselse, Nederlandstalige voorzieningen, evenementen en andere stadsinformatie slechts aan één adres denken.
4. Het verder uitbouwen van de samenwerkingsverbanden op het vlak van wetenschappelijk onderzoek rond Brussel (interuniversitair, interdisciplinair en transcommunautair). Met name de rol en positie van BRIO (Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum) moet worden uitgeklaard.
5. Het streven naar structurele samenwerking tussen alle actoren van het onderwijsveld van beide gemeenschappen, VGC en COCOF en gemeenten. Het Nederlandstalig onderwijs in Brussel heeft er bijvoorbeeld alle belang bij dat de kwaliteit van het Franstalig Brussels onderwijs – meer bepaald van het Nederlands taalonderwijs in Franstalige scholen – stijgt.
6. Het optimaliseren en versterken van de samenwerkingsverbanden tussen de Vlaamse partners die in Brussel hoger onderwijs aanbieden in de schoot van het pas opgerichte “Vlaams Overlegplatform Hoger Onderwijs Brussel”. Die samenwerking moet leiden tot een sterk, aantrekkelijk en creatief Brussels hoger onderwijs met een volwaardig en gemeenschappelijk regionaal aanbod op het gebied van studentenwerving, studenten- en personeelsvoorzieningen, diversiteit, communicatie en internationalisering. De werking van het Vlaams Overlegplatform Hoger Onderwijs Brussel moet worden afgestemd op de werking van Quartier Latin, het samenwerkingsverband van de Vlaams-Brusselse hogescholen en universiteiten dat Brussel wil aantrekkelijk maken voor de Vlaamse student door het aanbieden van betaalbare huisvesting.

²⁴ “Brussel is complexer en oneindig interessanter dan de optelsom van twee aparte taalgemeenschappen”. Uit het Brussels Manifest (www.manifestobru.be)

7. Het organiseren van een kerntakendebat tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie om het regulier gemeenschapsbeleid en het (hoofd)stedelijk beleid te optimaliseren. Het voeren van een kerntakendebat heeft als opzet het Brusselbeleid zo optimaal mogelijk te organiseren door de bevoegdheden en taken tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie duidelijk te verdelen. Het kerntakendebat moet duidelijke keuzes en soepele procedures generen voor het hoofdstedelijk beleid van de Vlaamse Gemeenschap enerzijds en moet een versterking betekenen van de plaats van Brussel in het reguliere beleid van de Vlaamse Gemeenschap anderzijds.
8. Rekening houdend met het onder punt 3.2 geschetste taalgebruik in Brussel, verdient het aanbeveling in de eerste plaats vanuit de functionaliteit van het Nederlands te vertrekken (en dus niet vanuit een politiek ideologische discours). Het beheersen van het Nederlands versterkt in de eerste plaats de (arbeidsmarkt)positie van de anderstalige Brusselaar. Die pragmatische visie wordt ook gehanteerd door het Brusselse Huis van het Nederlands. Een uitbreiding van de focus zou er op volgende punten kunnen komen:
 - Het bereiken van groepen mensen die tot nog toe hun weg niet vinden naar het Huis. Het gaat dan onder meer om de “sociaal-economisch sterkeren” in het oosten van Brussel (o.m. expats);
 - Het verder uitwerken van concepten die oefenmomenten Nederlands mogelijk maken voor de anderstalige. Dit om het probleem van de anderstalige NT2-cursist die het Nederlands in Brussel te weinig kan gebruiken tegen te gaan;
 - Bewustmakingscampagnes naar de pendelaars en de Brusselaars rond de meerwaarde van meertaligheid in de stad.
9. Op het vlak van de gezondheidszorg de tweetaligheid blijven nastreven en garanderen en het eigen Vlaamse zorgnetwerk van Nederlandstalige medici en zorgverstrekkers versterken. Het beter structureren van het Vlaams-Brusselse gezondheidsveld, waar op dit ogenblik teveel actoren met verwante doelstellingen opereren (Pro Medicis, Zorgnet, BHAK, BWR). Een structurele en operationele integratie in een “Huis voor Gezondheid” is het gewenste einddoel.
10. Staatskundig bestaat Brussel uit twee gelijkwaardige gemeenschappen; in de realiteit is het een lappendeken van nationaliteiten en culturen. Het komt er voor de Vlaamse gemeenschap op aan zich binnen die meertalige context op een gepaste wijze te tonen. Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat een assertieve aanpak niet loont. De Vlaamse gemeenschap stelt zich best meer dan vroeger op als een positieve partner in het Brussels grootstedelijk project met respect voor het “Brussels Feit”. Het succes van het Nederlandstalig onderwijs en de grote vraag naar taallessen Nederlands vormen de hefboomen voor dat beleid. Op basis van de resultaten van het BRIO-onderzoek naar “De relatie tussen taal en identiteit. De plaats van het Nederlands en Vlaams als element in de identiteitsvorming van de Brusselaars” (verwacht tegen mei 2009) kan een verfijnde communicatieve strategie worden uitgetekend.
11. Op cultureel vlak kan het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst tussen de diverse overheden, naast het optimaliseren van (groot)stedelijke bi- of co-munitaire initiatieven, vooral de hoofdstedelijke en internationale uitstraling van Brussel ten goede komen. Het akkoord zou dus niet alleen een betere afstemming tussen de Brusselse cultuurinstellingen onderling tot stand moeten brengen, maar er ook moeten voor zorgen dat de wisselwerking en betrokkenheid van de verschillende gemeenschappen in Brussel wordt vergroot en dat een eenduidig, gedragen

cultuurbeleid voor Brussel tot stand komt. Cultuur niet enkel als *gemeenschapsmaterie*, maar als *gemeenschappelijke* materie.

12. De onderlinge band tussen de Vlaams-Brusselse mediapartners moet worden versterkt rekening houdende met de eigenheid en sterkte van ieder. Brussel Deze Week, tvbrussel en fmbrussel zijn uitgegroeid tot gewaardeerde professionele media. Die media moeten gezamenlijk en vanuit hun complementaire mediums specifieke werking een kwalitatieve, kritische, regionale en competitieve berichtgeving en opinie brengen over de stad en de Vlaamse netwerken. Er moet worden geïnvesteerd in de verdere uitbouw van de gezamenlijke nieuwssite brusselnieuws.be, die moet evolueren van een eerder “receptieve nieuwsdatabank” tot een interactieve, hedendaagse nieuwswebsite – kort op de bal spelend - met een eigen redactionele stijl en aanpak, die het speerpunt vormt van het nieuws over Brussel.
13. Het omvormen van het Vlaams Brusselfonds tot een volwaardig investerings- en werkingsfonds, dat functioneert in coherentie met en als aanvulling op het regulier beleid. Het opstellen van richtlijnen voor de potentiële gebruiker. Alleen een volwaardig Vlaams-Brusselfonds zal in de toekomst de garantie bieden voor de verwezenlijking of verdere uitvoering van projecten zoals de uitbouw van woon- en zorgzones voor senioren, de inrichting en onderhoud van het pand van het huis van het Nederlands, de uitbouw van het Vlaams Communicatiehuis Brussel, het gratis openbaar vervoer voor studenten,...